

Författarfondens undersökning av utlåningen i folk- och skolbiblioteken

Författarfonden genomför varje år en undersökning av utlåningen i de svenska folk- och skolbiblioteken. Resultatet av dessa undersökningar ligger till grund för uträkningen av dels den totala biblioteksersättning som ska tillföras fonden av statsmedel, dels de belopp som ur författarfonden förmedlas direkt till de litterära verkens upphovsmän (s.k. individuell biblioteksersättning). Fonden får inte ersättning för utlåningen av utländska författares verk eller för verk skrivna av upphovsmän/översättare vars upphovsrätt upphört att gälla. Verksamheten regleras övergripande i förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond.

Ersättning ges till upphovsmän till litterära verk i original (inkl. illustratörer av bilderböcker). För att få ersättning måste upphovsmannen ha skrivit verket på svenska eller vara stadigvarande bosatt i Sverige. Ersättning ges också till översättare som översätter litterära verk till eller från svenska. När upphovsmannen/översättaren avlider övergår rätten till ersättning till hans efterlevande, så länge upphovsrätten för hans verk gäller.

Undersökningen görs genom att författarfonden samlar in information om utlåningen från i stort sett samtliga datoriserade bibliotek i landet. Hos fonden finns sedan tidigare års undersökningar uppbyggt ett omfattande verkregister med information om hur ersättningen för varje verk ska fördelas. Det insamlade materialet matchas mot detta verkregister och huvuddelen av lånen kan på så sätt bearbetas maskinellt. Av det material som inte påträffats i fondens register, görs ett urval bestående av alla titlar med minst två lån – eller om de finns i Kungliga bibliotekets katalog Libris - minst ett lån; dessa lån bearbetas manuellt av fondens personal.

När bearbetningen avslutats räknas samtliga bearbetade lån upp att motsvara den totala utlåningen i landets samtliga folk- och skolbibliotek. För 2016 års utlåning bearbetades 62,8 milj. lån, vilka räknas upp med 1,4515 för att motsvara den totala utlåningen på 91,2 milj. lån (inklusive vissa schablonuppräknings – se vidare nedan).

Efter att utlåningen räknats upp, sammanräknas antalet lån för varje enskild upphovsman. Då två eller tre upphovsmän ska dela ersättningen för ett verk, fördelas antalet lån av verket lika mellan dem. Om det sammanräknade antalet lån för en upphovsman uppgår till minst 2 000 av originalverk eller 4 000 av översättningar (eller om den beräknade sammanlagda ersättningen för originalverk och översättningar uppgår till motsvarande belopp) får upphovsmannen en ersättning som för utlåningen under 2016 är 96 öre per lån för originalverk och 48 öre per lån för översättningar. Vid utlåningssiffror som överstiger 200 000 resp. 400 000 lån avtrappas ersättningen stegvis, så att den för de lån som överstiger 400 000 resp. 800 000 endast uppgår till en tiondel av grundersättningen. Den individuella biblioteksersättningen utbetalas normalt i oktober året efter utlåningsåret.

För utlåningen under 2016 utbetalas ersättning till 2 713 författare och till 610 översättare samt till 766 mottagare med kombinerad ersättning för originalverk och översättningar. Beloppen varierar mellan 1 920 kr och ca 295 000 kr, och uppgår sammanlagt till 58,5 milj. kr.

Den sammanlagda utlåningen under 2016 har beräknats till 61,15 milj. lån i folkbiblioteken och 16,25 milj. lån i skolbiblioteken. Utöver ersättning för den registrerade utlåningen, ingår i biblioteksersättningen också kompensation för utnyttjandet i bibliotekens uppsökande verksamhet. Därför har utlåningen räknats upp med 10,7 milj. lån (ingår i utlåningssiffrorna för listan med de mest utlånade författarna). Dessutom sker en uppräknings av utlåningen med 3% för att kompensera upphovsmännen för läsning på plats i biblioteken (ingår inte i utlåningssiffrorna för listan med de mest utlånade författarna).

Upphovsmännen får också ersättning för folk- och skolbibliotekens referensbestånd, som i år beräknas uppgå till totalt 7,9 milj. volymer (ingår inte i listan med utlåningssiffrorna för de mest utlånade författarna).